

Osnovna šola Črna na Koroškem
Center 142, 2393 Črna na Koroškem

»MI PA ŠTK...«

(seminarska naloga)

Avtorji:

- Lara Kamnik
- Lesjak Martina
- Pudgar Neja
- Vanja Šerkezi Potočnik
- Neža Šušel
- Žana Lužnik
- Živa Lužnik
- Ula Pertoci
- Plesec Lara

Mentorji: Ana Kamnik

Barbara Komar

Nejc Gerdej

Mojca Kovač Piko

Ravnatelj: Mitja Pranjič

Uredila: Sergeja Gerdej

Črna na Koroškem, 30. 1. 2025

1 KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	KULTURNA DEDIŠČINA OBČINE ČRNA NA KOROŠKEM.....	2
2.1	Družabno življenje Črnjanov v preteklosti	2
2.2	Običaji in posebni prazniki v Črni nekoč	3
2.2.1	Praznovanje pusta.....	3
2.2.2	»Kibicarije«	3
2.2.3	Praznovanje 1. maja	3
2.2.4	Praznovanje godu Barbare	4
2.2.5	Miklavževo	4
2.2.6	Božični prazniki.....	4
2.2.7	Otročje	4
2.2.8	Sveti trije kralji	5
2.2.9	Čas velike noči	5
2.2.10	Binkošti	5
2.3	Posebni običaji in prazniki danes.....	6
2.3.1	Krajc	6
2.3.2	Pisanka.....	6
2.3.3	Ploh	6
3	JAJČARIJA V ČRNI.....	7
3.1	Jajčarija v Javorju	8
4	TURISTIČNI PRODUKT – »FLORJANČICE«	12
4.1	FLORJANČICE – opis dogodka	12
4.2	Florjančice – potek dogodka.....	13
4.3	»Gavda« – jajčarija	16
5	NAČIN TRŽENJA NAŠEGA PRODUKTA.....	17
6	OPIS TRŽNICE.....	19
7	ZAKLJUČEK	20
8	VIRI.....	21
9	PRILOGE.....	22

KAZALO SLIK

Slika 1: Primer kolednice	7
Slika 2: Križi, stari več kot 100 let na kašči kmetije Pikovo v Javorju (Vir: Martina Podričnik).....	9
Slika 3: Križi, stari več kot 100 let na kašči kmetije Pikovo v Javorju (Vir: Martina Podričnik).....	10
Slika 4: Primer vabila na jajčarijo (Vir: B. Grabner)	11
Slika 5: Pripravljena malica za »pobe« (Vir: B. Grabner)	12
Slika 6: Primer vabila na dogodek Florjančice (Vir: postermwall).....	13
Slika 7: Petje naše pesmi (lastni vir)	15
Slika 8: Pevske vaje (lastni vir)	15
Slika 9: Pletenje venčka (lastni vir)	16
Slika 10: Obisk pri županji mag. Romani Lesjak (lastni vir).....	18

POVZETEK

Osnovna šola Črna na Koroškem,
Center 142, 2393 Črna na Koroškem
Tel: (02) 870 41 40
E-pošta: tajnistvo@os-crna.si

Naslov naloge: »Mi pa štk...«

Avtorji:

- Lara Kamnik
- Lesjak Martina
- Pudgar Neja
- Vanja Šerkezi Potočnik
- Neža Šušel
- Žana Lužnik
- Živa Lužnik
- Ula Pertoci
- Plesec Lara

Mentorji:

- Ana Kamnik, prof. geo. in nem.
- Barbara Komar,
- Nejc Gerdej, prof. rač. in teh.
- Mojca Kovač Piko,

Povzetek:

Velikokrat se z očmi, polnimi hrepenenja, zazremo v svet, v tuje kraje, stran od doma. Hrepenimo po tistem, kar imajo drugi. Vse drugo se nam zdi boljše, lepše in bolj zanimivo, kakor pa to, kar imamo na dosegu rok in kar se dogaja okrog nas. Velikokrat slišimo koga, ki reče: »Pa saj v Črni ni nič in se nič ne dogaja!«

Res je, da v Črni ni velikih, prepolnih trgovin, da ni gledališč, opernih hiš, da ni bogatih term, da se moramo po marsikatero dobroto peljati v bližnje večje kraje. Se pa zagotovo lahko pohvalimo z neokrnjeno naravo in bogato kulturno dediščino, ki jo popestrijo še različni dogodki zaradi katerih postaja Črna vse drugo kot pa neprepoznavna in nekje daleč v skritem kotu Slovenije.

K temu pa smo želeli dodati še svoj kamenček, da bi bil mozaik kulturnih dogodkov še bolj zanimiv in privlačen za mlajše generacije. Odločili smo se, da predstavimo običaj, ki ima svoje korenine prav v naših naseljih – Javorju in Ludranskem vrhu. Govorimo o jajčariji. Seveda pa smo le-to želeli spremeniti in dodati nekaj novega, mladim zanimivega. Jajčarijo bomo preoblekle v čisto nov dogodek – Florjančice. Če vas zanima kaj to je in kako bo potekalo, vas vabim v nadaljnjo branje.

Ključne besede: Črna, Florjanovo, Florjančice, jajčarija, šnite.

1 UVOD

Črna, skrita in idilična vas, prelepa in zelena. Marsikomu že bolj poznana kot nam domačinom. Zaradi naravnih lepot in neokrnjene narave jo vsako leto obišče več ljudi. Ta edinstven biser pa dopolnjujeta še bogata kulturna in nesnovna dediščina. Spominjata na to, kako pomembno je zavedanje, da ohranjamo življenjske zgodbe naših babic in dedkov, žive. Z običaji in navadami označujemo različne praznične in tudi vsakdanje dogodke. Njihov pomen je prepoznala tudi mednarodna organizacija UNESCO.

Učenci OŠ Črna smo se tudi letos odločili sodelovati na 39. festivalu Turizmu pomaga lastna glava s temo Tradicija v trendu v sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo. Naslov je bil za nas zelo aktualen, saj se Črna na tem področju zelo razvija. Učenci smo se sprva skupaj z učiteljicama dobivali enkrat na teden, potem pa po potrebi pogosteje. Prva dilema je bila, kaj sploh vključiti v že tako pestro turistično ponudbo našega kraja. Uporabljali smo različne metode, predvsem metodo viharjenje možganov (brainstorming), prebiranje literature, razgovori z domačini, terensko delo, intervjuji.

Da bo naš projekt uspešen, je zelo pomembno **sodelovanje znotraj skupine**. Pomembno je, da **raziskujemo s srcem** in da se zavedamo, da delamo **dobro za svoj kraj**. V mislih moramo imeti, da je **sodelovanje pri samem delu**, učenju in ne nazadnje odkrivanju Črne izjemno pomembno za našo skupno prihodnost.

Težko se je bilo odločiti, kaj vključiti v naš turistični produkt. Kaj bo dovolj zanimivo, aktualno, zabavno in obenem poučno ter izvedljivo? Po pogovorih s starejšimi domačini, ki se še spominjajo starih običajev naših babic in dedkov, smo sklenili, da se bomo v nalogi osredotočili na običaj, ki ima svoje korenine prav v naših zaselkih: v Javorju, Koprivni, Ludranskem vrhu, Jazbini in Bistri. Govora je o stari ljudski šegi »jajčarija«, vezana na god sv. Florjana, ki se je prenašala iz roda v rod in bo jo radi ohranili še naprej. Želeli smo torej obuditi preteklost in jo predstaviti širši javnosti.

Pričeli smo odkrivati ideje, kaj zainteresiranim ponuditi, kako ta običaj ohraniti in ga odeti v novo preobleko, ki bo zanimiva tudi za mlajše generacije. Za pomoč in nasvete smo zaprosili občino Črna na Koroškem, TIC, različna društva v Črni ..., ki so se z veseljem odzvali vabilu.

Z našim turističnim produktom bi radi v naš kraj privabili še več obiskovalcev, predvsem mladih, ki bi ohranjali naše običaje in tako preživeli svoj prosti čas. Želeli smo, da mladi naš kraj resnično doživijo, kar bomo dosegli z bogatim kulturnim, zabavnim in športnim igranjem ter številnimi sodelujočimi. Verjamemo, da bodo ob koncu dneva obiskovalci polni pozitivnih vtisov in da se bodo radi vračali v Črno, ki ponuja številne možnosti za kakovostno in zabavno preživljanje prostega časa.

Županja Občine Črna na Koroškem je bila nad našo idejo navdušena in je predlagala, da bi se dogodek resnično izvedel v sklopu drugih turističnih dogodkov v Črni. Morda naslednje leto ali nekoč v prihodnosti. Ponudila je tudi finančno in organizacijsko pomoč, kar nas je zelo razveselilo.

2 KULTURNA DEDIŠČINA OBČINE ČRNA NA KOROŠKEM

Kulturna dediščina je pomemben in nedeljiv del lokalne identitete, predstavlja kakovost življenjskega okolja in je ključni vir uravnoteženega razvoja neke regije. Pravica do dediščine spada med človekove pravice, saj ohranjanje dediščine in njena trajnostna uporaba spodbujata človekov družbeno kulturni razvoj in izboljšujeta kakovost življenja¹.

Mogočna gora Peca, ki bdi nad našim krajem in ga skrbno čuva, skriva bogastvo rudnin, lesa in vode. Že v srednjem veku so tukaj iskali svinčevo rudo. Skoraj istočasno so tu kovala prva fužinarska kladiva. Železo in svinec sta vplivala na razvoj našega kraja in okoliških naselij. Zapuščina teh dveh kovin je močno vplivala na bogato kulturno dediščino Črne, ki se vidi tako v življenju ljudi, stavbeništvu, spomenikih in navadah.

Običaj je nekaj, kar se ustavljeni obliki ponavlja v določeni človekovi dejavnosti, dogajanju (SSKJ). Običaji so po vsej Sloveniji različni, saj so se statistične regije med seboj zelo razlikujejo (Bogataj, 1998).

2.1 DRUŽABNO ŽIVLJENJE ČRNJANOV V PRETEKLOSTI

Črna na Koroškem je slikovita v kulturni zgodovini, pestra in raznolika v ohranjanju številnih šeg, običajev in navad iz preteklosti. Šege so namreč del družabnega življenja. Urejajo odnose med posameznikom in družbo. Spremljajo človekovo življenje in njegovo družino ter pomembne dneve in praznike.

Med poglavitnimi oblikami družabnega življenja so bile veselice. Po gostilnah so jih prirejala domača kulturna, politična in vzajemna društva ter organizacije. Z veselicami so v Črni obhajali tudi nekatere praznike (pust, 1. maj, silvestrovo) in druge priložnosti.

Največ veselic in kulturnega dogajanja se je zvrstilo v zimskem in poletnem obdobju vse od nedelje pred prvo adventno nedeljo, ko je bila tako imenovana »poslednja nedelja«. Nato je v skladu s tedanjimi cerkvenimi predpisi sledil premor vse do božiča. Črnjani so se družili na športnih prireditvah, igrah, koncertih, pevskih zborih, plesnih šolah, žegnanja, folkloru in tako imenovano kibicanje. Glavni namen teh druženj je bilo, da so se srečevali s svojimi prijatelji, sorodniki in znanci kar je v preteklosti predstavljal velik problem. Ljudje niso imeli prevoza, cele dneve so trdno delali

za svoj kruh in jim je zmanjkalo časa. V okolju, v katerem so bili tesnejši družbeni stiki del običajnega skupnega življenja, pa bi se zato zapiranje med stene lastnega doma nedvomno močno toplo s tedanjimi skupnostnimi merili.

Črnjanske navade so bile povezane predvsem s cerkvenimi prazniki in godovi.

Z našim raziskovanjem smo ugotovili, da naši predniki niso bili tako obremenjeni z vsakdanom kot smo danes. Kljub pomanjkanju dobrin, garaškemu delu v rudniku in na kmetijah so si v preteklosti bolj znali vzeti čas za druženje in se povесeliti.

¹ (<https://www.gov.si/podrocja/kultura/kulturna-dediscina/>)

2.2 OBIČAJI IN POSEBNI PRAZNIKI V ČRNI NEKOČ

2.2.1 Praznovanje pusta

Na pustno nedeljo in torek so se ljudje zabavali po vasi in doma. Šemili so se otroci in tudi nekateri odrasli. Na pustni torek so žagarji grofa navadno vozili po Črni do dvajset metrov dolgo olupljeno smreko, ki jo je grog podaril svojim delavcem. Sprevodu so se pridružili tudi rudarji in obrtniki, ki so se že poprej, ali posebej za to priložnost, našemili. Po koncu spreveda so smreko na dražbi prodali tistemu gostilničarju, ki je dal zanj največ pijače. Na pepeličino sredo pa so Črnjani množično spremljali v sprevodu pusta z muziko, nato so ga pokopali, se pravi, so ga vrgli v Mežo.

2.2.2 »Kibicarije«

To je bila priljubljena družabna oblika, kjer so se ljudje, ki so se med seboj poznali, špičili vragolije. Nekemu trgovskemu pomočniku so fantje zašili spodaj rokav suknjiča. Ko ga je hotel obleči, se je hotel na razne načine pred zbrano družčino prebiti skozi rokav, vendar brez uspeha.

Fantje so tudi v eno noči zamenjali napisne table obrtnikov tako, da je bila na brivčevi delavnici tabla Mesarija, na mesariji tabla z napisom Kovaška delavnica itd.

2. 2. 3. Praznovanje 1. maja

Praznovanje tega praznika ima v Črni poseben pomen. To je bila najbolj množična prireditev, ki so se je poleg rudarjev udeležili tudi drugi prebivalci Črne. Zbirališče je bilo v Mušeniku. Po dvajset jih je imelo kolesa, ki so bila vsa okrašena z rdečimi trakovi iz krep papirja. Dekleta so imela rdeče rute z belimi pikami. Vse so imele enake rute. Povorka je šla v Črno, kjer je bil postavljen čez cesto slavolok. Na najem je bilo platno z napisom: »Živel 1. maj«.

2. 2. 4. Praznovanje godu Barbare

Pozno jeseni je bil to eden največjih praznikov vsakega rudarja. Na ta dan so bili rudniki prosti, rudarji pa so imeli plačan »šiht«. Večina zaposlenih so se na ta dan udeležili tudi svete maše, ki jo je plačal rudnik. Na mesto cerkvenega petja, je pri maši igrala rudniška godba. Vsak rudar je za ta dan dobil tudi blok za malico.

2.2.5. Miklavževo

Miklavževo je bilo za otroke najpomembnejši praznik. Na ta dan so starši obdarili svoje otroke. V dneh okoli Miklavža so črnjanski otroci skrbno pisali svetemu Miklavžu in izrekli svoje skromne prošnje: orehe, jabolka, bonbone in šolske potrebščine. Na predvečer so nastavljali »talarje«, kamor je Miklavž potem odložil svoje dobrote.

2.2.6 Božični prazniki

Božične praznike je zaznamoval božični post. Na božični večer so prvikrat pokadili in pokropili po stanovanjskih in gospodarskih prostorih. Kropljenje so nato ponovili še na starega leta večer in na večer pred svetimi tremi kralji. V stanovanjih so dan pred božičem postavljali tudi jaslice in tudi božična drevesa. Opolnoči so se v zelo velikem številu udeležili polnočnic.

2.2.7 Otročje

Zelo priljubljen praznik dan je dan nedolžnih otročičev, ko so otroci hodili tepežkat. Najprej so tepežkali doma, nato so odšli še k sorodnikom, znancem in sosedom. Kdor je prišel prvi, je bil najbolj obdarovan. To so bile skromne dobrote, kot so jabolka, suhe hruške ali pest orehov, včasih pa kos potice, peciva ali kruha.

Če so prišli tepežkat že blizu poldneva, so jih strašili domači, da jih bodo vrgli v krušno peč. Otroci so imeli vejico, ki so jo dobili od Miklavža in ob tem peli:

»Rešite se, rešite se starega leta,
Veselite, veselite se novega leta.
Da bi bili zdravi, veseli, pa dolgo živeli. »

Starejšim naj bi to tepežkanje prineslo zdravja, dekletom željo za dobro omožitev, živalim v hlevu dobro rejenje, celo po deblih dreves so švrknili, da bi naslednje leto bogato obrodila. Gorje pa, če

pri hiši tepežkarjem niso odprli vrat – udarcu ali dvema se ni mogel izogniti nihče – celo leto jih je namreč čakala nesreča.

2.2.8 Sveti trije kralji

Na pred večer so na podboje vrat napisali letnico in začetnice imen svetih treh kraljev, zraven pa pribijali majhne križe, narejene iz šibic cvetnonedeljske butare. Iz cerkve pa so na ta dan prinesli blagoslovljeno vodo.

2.2.9 Čas velike noči

Na cvetno nedeljo se je začelo praznovanje velikonočnega obdobje, ko so otroci v cerkev prinašali snope. V Črni je bila navada, da so snope kontrolirali, če so vezani na pare. Če so bili, so en par kar z nožem porezali, da je bilo liho število. Na kmetijah so snope izdelovali na cvetni petek, ko je bil »nedej«. Polepšali so jih z raznobarvnimi papirnatimi trakovi. Na velikonočno soboto so gospodarji zjutraj prihajali v cerkev po blagoslovljeni ogenj. Dopoldan pa so gospodinje prinašale k blagoslovu jedila. Na veliko noč zgodaj zjutraj so fantje streljali z možnarji.

2.2.10 Binkošti

Na binkoštno soboto zvečer so Črnjani zatikali na okna lipovo listje, da bi prišel sv. Duh v hišo in da ne bi trpeli pomanjkanja. Na binkoštno nedeljo ob svitu so šli hišno gospodarji na travnike in njive ter delali majhne križe in jih zatikali v zemljo.

2.3 POSEBNI OBIČAJI IN PRAZNIKI DANES

V Črni so še ohranjeni, za druge predele Slovenije pa niso (tako) običajni:

2.3.1 Krajc

Pri nas na Koroškem je običaj, da boter ob krstu otroku kupi svečo, zlato verižico s križcem in simbolično podari nekaj denarja. Poleg tega doda križevnik – to je belo platno ali srajčka, v katero po starih običajih krščenca v primeru smrti zavijejo oz. oblečejo za pokop (ta navada izvira še iz preteklosti, ko so otroci pogosteje umirali.) Za srečo otroka, pa po navadi boter, ki nese otroka h krstu, pripravi še “krajc”. To je kos kruha, klobasa, kos potice in simbolično denar (npr. 5€). Ta se izroči prvi osebi, ki jo srečaš na poti v cerkev, ko neseš otroka h krstu.

2.3.2 Pisanka

Pisanka je velikonočno darilo, ki ga botri na veliki ponedeljek podarijo svojim krščencem in birmancem. Botrica prinese otrokom pisanko v lepi košari. Največkrat je v njej šarkelj ali pogača, pirhi in sladkarije. V preteklosti je pisanka vsebovala še fige, rožiče, pomaranče in tudi kakšen kovanec.

2.3.3 Ploh

Vleka ploha ali ploharija je pustna šega, ki simbolizira poroko in jo v pustnem času uprizarjajo, kjer se v preteklem letu ni poročilo nobeno dekle. Ploh je deblo, ki ga z ročno žago posekajo fantje, ga obelijo, vrh pa okrasijo z zelenjem, papirnatimi rožami in trakovi. Različica vleke ploha se znotraj neformalnih združenj, med prijatelji in sodelavci še vedno ohranja. Moški, tudi poročeni, podrejo drevo, ga nažagajo na kolobarje in jih nesejo tistim fantom in dekletom, ki so godni za poroko, a tega koraka še niso naredili. Ploh dobijo tudi »koruzniki«, to so neporočeni pari. Za ta kolobar ploha se je treba odkupiti z denarjem ali malico.

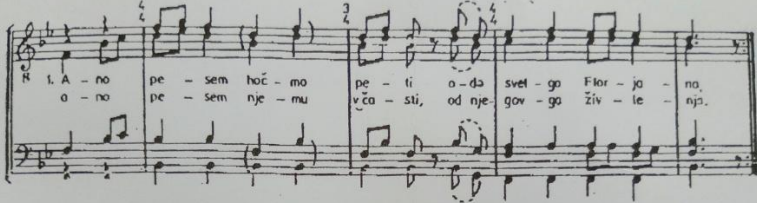
3 JAJČARIJA V ČRNI

V tem delu seminarske naloge bomo predstavili običaj, ki je še posebej zanimiv in ima svoj izvor prav v naši občini, v Javorju in v Bistri. Imenuje se jajčarija. Pri tem dogodku praviloma lahko sodelujejo le fantje. Ker pa to nalogo raziskujemo samo punce, je bilo naše glavne vprašanje, kako le ta običaj preoblikovati, da bo ga lahko predstavile le punce.

Skozi raziskovanje nas je seveda zanimalo, če je še kje v Sloveniji ta navada in kako poteka. Do odgovorov smo prišli s pomočjo različne literature in intervjujev z starejšimi krajani in tistimi, ki so prisostvovali pri tem običaju. Dejstva in podatke smo predstavili v nalogi.

Sveti Florjan naj bi po mnenju nekaterih narodopiscev nadomestil neko predkrščansko božanstvo, povezano z vodo in ognjem. Na Florjanovo je bilo po ljudskem izročilu ponekod prepovedano kuriti in zato kovači niso smeli kovati, oglarji ne kuhati oglja, gospodinje ne peči kruha. Drugod po Sloveniji pa je bilo ravno nasprotno. Morali so kuriti les ali obredno prižgati ogenj na ognjiščih v hiši. To je bila naloga fantov. V nekaterih krajih po Koroškem in Štajerskem so fantje zgodaj zjutraj šli od hiše do hiše in z blagoslovljeno trstko prižgali ogenj na ognjišču ali na štedilniku oz. v peči, za plačilo pa pobrali pripravljene darove od gospodinje, kot so: jajca, klobase, žganje.

Zvečer pred Florjanovim je bilo tudi v navadi koledovanje fantov s posebno kolednico.

1. A - no pe - sem hoč - mo pe - ti a - da svet - ga Flor - ja - na,
a - no pe - sem nje - mu v - ča - sti, od nje gov - ga živ - le - nja.

2. Kaj za liepa roža je sveti Florjan biv, v esterajharski deželi je on gori zrejan biv.

3. Sužu je žunirjem inoj tudi je Bogu, je kršanske duše pasu in učiv jih je lepo.

4. O preljubi sveti Florjan, oj le ti nam še pomaj, kadar pride smrtna ura, kadar bo življenja kraj.

5. Pros za naše duše, o sveti Florjan ti, da mi pridemo v nebiese, kamor_s prišu tudi ti!

Na koncu je še: Kikiriki! in voščilo: Da b vaše kure prav tovsje jajce nese!

Slika 1: Primer kolednice

S Florjanovim so najbolj povezane fantovske družčine. Najbolj razširjeni so obhodi fantov po hišah, petje pesmi in zbiranje dobrot. Pravijo, da gredo Florjana pet ali florjančit. Tako tudi pri nas hodijo fantje na večer pred Florjanovim prepevat po vaseh. Pred vrati vsake hiše zapojejo pesem in voščijo dobro leto. V zahvalo jim gospodinja prinese nekaj jajc, slanine in vina. V Javorju in v Bistri se šega v povezavi s Florjanovim imenuje jajčarija in je povezana z obhodi neporočenih fantov po hišah in zbiranja jajc. Ko fantje poberejo jajca, hiši pustijo tudi vabilo na veselico- jajčarijo. Na njej kuhajo juho z jajčnimi vlivanci, pečejo kruhove šnite, nekaj jajc pa tudi prodajo, da dobijo denar za muzikante in pijačo (Bogataj, 1998, str. 42).

V tej seminarski nalogi smo se osredotočili na en sam običaj značilen za Črno. To je jajčarija. Pri delu smo si zastavili nekaj ciljev:

- želeli smo ugotoviti, kje v Sloveniji je še potekal ta običaj in kje je živ še danes,
- želeli smo ugotoviti natančno kako poteka ta običaj pri nas,
- želeli smo v ta običaj vnesti sodobno tehnologijo, običaj popestriti s sodobnimi vložki.

Pri raziskovanju smo uporabili literaturo, ki je dostopna v knjižnici in na spletu. S starejšimi krajanji smo naredili intervju.

3.1 JAJČARIJA V JAVORJU

Javorje je razloženo naselje na 973 m n. v. višine s samotnimi kmetijami na slemenu in prosojni strani gorskega hrbta v Mežiško-Solčavskih Karavankah.

V knjigi Občina Ravne na Koroškem, ki je sestavni del projekta 'način življenja Slovencev v 20. stoletju' je Karla Oder leta 2007 zapisala, da se je jajčarija do 90-ih let ohranila v Javorju , Ludranskem vrhu, Bistri, Jazbini in Koprivni. Do začetka 50-ih let so "ledični" fantje na dan pred svetnikom že zgodaj popoldan začeli pobirati jajca pri kmetijah, ki so sicer sodelovale pri skupnih delih. Jajca so morali pobrati do polnoči, gospodinje pa so jim dale še masti in belega kruha. Iz nagajivosti so kdaj stopili tudi k drugim kmetijam in domačim fantom pobrali jajca, kar je pogosto izzvalo pretep.

Jajčarija je zanimiv običaj naših krajev, vezana na god sv. Florjana, ki se še vedno zvesto prenaša iz roda v rod. Fantje na predvečer sv. Florijana pobirajo jajca ter v naslednjih tednih pripravijo veselico oziroma gavdo, ki jo imenujejo Jajčarija. Jajca lahko pobirajo neporočeni fantje in zraven tudi zapojejo. Med fanti je nekdo, ki je glavni.

Pred pričetkom pobiranja, je vodja povedal nekaj o obnašanju in petju in razdelil določena opravila. Vsak mora imeti klobuk in žepni nož. Za nošenje nabranih jedi oz. jajc je zadolžen nekdo, ki ima nahrbtnik. Eden je bil zadolžen tudi za izdelavo križev.

Fantje so pred vsako hišo zaigrali in zapeli, gospodinja pa jim je v hiši postregla z malico in pijačo, neporočeno dekle pa s šopkom. Fantje so morali za jajca prositi, iz blagoslovljenega lesa pa so naredili križ in z nekaj lesa zakurili v kuhinji. Ko so hišo zapuščali, so za sabo pometli s svojo metlo, da niso puščali nereda. Naslednji dan ali tudi konec tedna so se zbrali pri največjem kmetu, ki jim je dal na razpolago skedenj, mošt in žganje, da so se lahko zabavali. Najpomembnejša jed so bile "šnite", ki so jih pekla dekleta, jedli so še okisana jajca in pili surova.

Slika 2: Križi, stari več kot 100 let na kašči kmetije Pikovo v Javorju (Vir: Martina Podričnik)

Slika 3: Križi, stari več kot 100 let na kašči kmetije Pikovo v Javorju (Vir: Martina Podričnik)

Kot še piše **Karla Oder**, se je šega v 50-ih in 60-ih letih razširila na večje območje (ne samo na določene kmetije). Konec 80-ih let so se fantje zbrali v gostilni ali pri kmetu, kjer je bila potem jajčarija. Jajca so pobirali do jutra. Pri vsaki hiši so morali jajca poiskati, skrita so lahko bila v mleku, pepelu, cvetju, nikakor pa ne v predalih ali kredencah. Dekleta so pripravila šopek iz cvetja, ki je cvetelo v hiši, in vejice rožmarina. Iz blagoslovljenega lesa so fantje naredili križe in zakurili v štedilniku. Preden pa so odšli, so pojedli pripravljeno malico na mizi in pustili sporočilo, kdaj in kje bo jajčarija, ki je morala biti v naslednjih 14 dneh. Na njej pa so potem poleg šnit, surovih in okisanih jajc jedli še potico, prekajeno meso in pecivo. V spodnjem delu Mežiške doline jajčarija ni bila znana, so pa še po drugi svetovni vojni na Florjanovo za kosilo spekli šnite.

Slika 4: Primer vabila na jajčarijo (Vir: B. Grabner)

Nekoč je moralo biti število pripravljenih jajc pri posamezni hiši liho. Če so jih gospodinje pripravile sodo število, so morali fantje manjkajoče jajce, ki je bilo premišljeno skrito, poiskati. Lahko je bilo kjer koli: v moki, sladkorju, pepelu, krušni peči, štedilniku ali celo v čevlju na nogi. Če je bilo jajce skrito v dimniku, je bilo prav tako črno kot njegov najditelj. Šele ko so fantje skrito jajce našli, so lahko vzeli ostala jajca z mize.

Danes v večini krajev tega več ni. Še vedno pa velja, da če v hiši ni jajc ali pa so jih gospodinje pozabile pripraviti, da jim fantje v tem primeru tudi ponagajajo in se jim »maščujejo« s kakšno vragolijo. Tako se zna zgoditi, da tisti, ki zjutraj prvi vstane, prime za namazano kljuko, najde določen kos orodja ali kakšno drugo stvar na drevesu ...

Kot je povedal gospodar kmetije v Javorju, eden od Javorskih »pobov«, ki so pobirali jajca, so se fantje v večernih urah zbrali in si razdelili teren oziroma hiše. Tako so hodili od hiše do hiše skoraj vso noč in z delom oziroma pobiranjem jajc zaključili v jutranjih urah. Seveda so jim gospodinje poleg jajc pripravile tudi kaj za pod zob. Kot je dejal Blaž, "jedače in pijače tudi letos ni manjkalo."

Slika 5: Pripravljena malica za »pobe« (Vir: B. Grabner)

Blaž je še povedal, da bodo del pobranih jajc prodali, z zbranim denarjem pa bodo kupili olje in ostale sestavine, ki jih potrebujejo za pogostitev na **jajčariji, ki so jo organizirali 15. junija na Turistični kmetiji Juvan**, na njej pa so obiskovalcem poleg pečenih šnit ponudili še druge jajčne dobrote, za ta pravo "gavdo" pa je poskrbel lokalni ansambel. Za konec je še omenil, da so pri vsaki hiši iz blagoslovljenih vej naredili tudi križe.

Predvsem v preteklosti je bilo pobiranje jajc za fante priložnost, da so spoznali dekleta, danes sicer temu ne pripisujejo več tolikšnega pomena, čeprav pri nekaterih hišah še vedno pripravijo šopke, kar je že nekoč pomenilo, da so v hiši neporočena dekleta. Zagotovo pa tudi v današnjem času kakšen fant spozna svojo bodočo ženo ravno na »gavdi«.

4 TURISTIČNI PRODUKT – »FLORJANČICE«

4.1 FLORJANČICE – OPIS DOGODKA

Florjanovo in jajčarija je običaj, ki ima v našem kraju svoje korenine in živi in je aktualen še danes. S to nalogo želimo pri mladih spodbuditi pripadnost svojemu kraju in domovini ter poskrbeti za ohranjanje tega običaja in njegovo prenašanje iz roda v rod.

Pri nas je Florjanovo povezano s koledovanjem neporočenih fantov in posebno kolednico na predvečer sv. Florjana. Imenujejo se Florjančani. Pojejo narodne pesmi pred vrati hiše. Če so pri hiši dekleta, najprej poiščejo šopke in si jih zataknejo za klobuk. Nato posedejo za mizo, poberejo

jedi v nahrbtnik ter jajca v košaro. Vsak Florjančan iz šib blagoslovljenega snopa naredi križ in ga skrije nekje v hiši. Kurjača zakurita in na ogenj naložita ostanke od izdelave križev. Vmes se igra na harmoniko in tudi zapoje. Na mizi je mošt ali sok, ki ga je treba popiti, ponekod je tudi kaj za pod zob. Žganje se pobere za veselico (prav tam) in oddajo vabilo zanjo.

Prav na tem mestu pa smo prišle na prelomno točko, saj smo se spraševale, kako ta običaj preoblikovati tako, da bi lahko sodelovala tudi dekleta. Porodila se nam je misel, da bi lahko v našem kraju izpeljali dogodek – **FLORJANČICE**. Na tem dogodku bi namesto neporočenih fantov koledovala neporočena dekleta. Dogodek bi se odvijal na predvečer sv. Florjana in nanj bi bila povabljeni sva neporočena dekleta naše vasi.

4.2 FLORJANČICE – POTEK DOGODKA

Dogodek bi se odvijal 3.5., kar pomeni, da bi vsaj en teden pred Florjanovim z vabili povabili vsa dekleta. Za lažjo organizacijo bi se morala prijaviti.

Slika 6: Primer vabila na dogodek Florjančice (Vir: postermwall)

V petek, 3.5. bi se pozno popoldan dekleta zbrala pri Martini doma, kjer bi se pričela pripravljati na koledovanje. Ker smo v tradicijo želeli vključevati moderni svet, so se že prve polemike porodile pri obleki. Kako se obleči- moderno, najstniško ali v oblačila značilna za prejšnje generacije. Glede na to, da smo že cel običaj obrnili na glavo, smo se odločili, da bo tako tudi z oblačili. Oblečene bodo v najstniška oblačila s skupno majico.

Napočil je trenutek koledovanja od hiše do hiše. Dekleta se prevažajo z avtomobili, saj so nekatere med njimi, ki imajo že izpite. Pred vrati oziroma pod oknom gospodarja vsake hiše Florjančice zapojejo svojo avtorsko pesem namenjeno prav za ta dogodek. Zapisale in upesnile so jo same.

Bog včr pobi,
ke pa ste..
Mi smo vaše Florjančice...
Po cevi vesi išemo
ledik pobe vse...
Spletle vam smo krince te..
da vaš grunt nesreča ne dolete...
in vas ljubezen, dohite...
Zdaj bi še pofirbcale,
če se pri vas že kaj vali,
da pol čez kedn na gavdi se vaflje dobi.
Pobi, res mate vržeh prit na lušt..
...veselo in lušno bo...
gvišno še letos zarad štga,
še kaka ojset padva bo co.

Slika 7: Petje naše pesmi (lastni vir)

Slika 8: Pevske vaje (lastni vir)

Videoposnetek: <https://youtu.be/dA7re9z4DtM>

Po zapeti pesmi Florjančice vstopijo v hišo, posedejo za mizo. Ob petju in igranju harmonike spletejo za domačo hišo, iz vejic blagoslovljenega snopa, venček za blagoslov cele družine. Na venček položijo tudi tri križe, ki jih nato gospodar zakuri. To bo hišo varovalo pred ognjem. Venček pa je tudi simbol neskončnega prepletanja tradicije z novim, kar je bil med drugim tudi naš cilj. Dekleta se zahvalijo za vse dobrote, jajca in hkrati povabijo na drugi del jajčarije- »gavdo« kamor so povabljeni prav vsi. Še posebej so zaželeni »ledik pobi«.

Slika 9: Pletenje venčka (lastni vir)

4.3 »GAVDA« – JAJČARIJA

Drugi del običaja je veselica imenovana jajčarija. Dekleta so si izbrala koč na Pikovem, kjer bi lahko veselica potekala. Tradicionalno sta se na jajčariji pila mošt in žganje, jedle pa so se nabrane dobrote in šnite, ki so se spekle iz nabranih jajc. Tudi o tem, kaj bi se na veselici ponudilo, smo razmišljali in prišli do zaključka, da bomo namesto mošta ponudili brezalkoholni sadni punč. Šnite pa bodo zamenjali vafli.

Na veselico lahko pridejo vsi povabljeni. Poleg zgoraj omenjenih dobrot, se na mizo prinesejo še druge jajčne jedi, kot so: jajčna solata s hrenom ali narezana jajca z naribanim hrenom. Ko ura odbije polnoč, se Florjančice predstavijo s plesom in petjem svoje pesmi. Njihove pričeske pa krasijo spleteni venčki. Po polnoči vaški muzikantje razglasijo »solo za vse«, kjer plešejo vsi, na mize pa se prinesejo vafli. Nato pa sledita še »povštertanc« in ples z metlo.

5 NAČIN TRŽENJA NAŠEGA PRODUKTA

Zavedamo se, da je ključnega pomena za uspešno izveden produkt trženje. Naš produkt bomo predstavile na turistični tržnici v enem izmed Mercatorjevih centrov v spomladnih mesecih. Natančnejši načrt naše stojnice še oblikujemo, vemo pa že nekaj podrobnosti, ki so opisane v naslednjem poglavju.

Oblečeni bomo v enake majice z našim logotipom. Obiskovalcem bomo delili naše zloženke tega dogodka in Črne.

Na stojnici bo vseskozi prisotnih nekaj učencev, ostali bodo vabili in pozdravljali obiskovalce po prireditvenem prostoru. Delili bomo tudi promocijsko gradivo Črne.

Ves čas si bo mogoče na stojnici pogledati reklamni video s katerim želimo v Črno privabiti čim več ljudi. Izdelali bomo tudi zloženke. Te bomo ponudili vsem udeležencem in jih s tem vabili v našo vas.

Za promocijo našega dogodka smo izdelali s pomočjo spletne aplikacije še letak. Le-tega lahko vidite v nalogi, pred predstavitvijo bo pa objavili na spletni strani šolen in na FB strani šole. Na FB bomo odprli novo stran »Florjančice«, samo idejo bomo posredovali tudi uredniku lokalnega časopisa Črjanske cajtnge. Pripravili bomo tudi reklamni video, ki ga bomo vrteli na turistični tržnici.

Slika 10: Obisk pri županji mag. Romani Lesjak (lastni vir)

Naš projekt smo predstavili tudi Županji mg. Romani Lesjak. Ideja je bila zelo pozitivno sprejeta, obljubljen nam je bilo tudi, da nam bodo finančno in organizacijsko pomagali. Ves promocijski material smo naredili sami za to je poskrbela OŠ Črna na Koroškem. Na koncu smo se poslužile posebnega orodja vrednotenja in sicer de Bonove metode: Pozitivno, Negativno in Zanimivo (PNZ), da bi kritično pregledali vse strani našega projekta in se lažje odločili in sprejeli odločitev o dejanski izvedbi. Prišli smo do naslednjih ugotovitev in zaključkov.

POZITIVNO	NEGATIVNO	ZANIMIVO
- Večja prepoznavnost kraja. - Več obiskovalcev. - Razcvet lokalnega gostinstva in povečan dohodek za domačine. - Novost v kraju. V izvedbo dejavnost vključeni osnovnošolci, ki si pridobijo nove izkušnje: - Medgeneracijsko sodelovanje izvajalcev - Ohranjanje starih običajev, - Prepletanje starih navad z novimi idejami z namenom vključevanja mladih in ohranjanja kulturne dediščine,	- vožnja oz. hoja zaradi razkropljenosti in velike oddaljenosti samotnih kmetij	- Pridobiti izkušnje kot turistični vodnik po našem kraju. - Pridobiti izkušnje pri samo organizaciji dogodka. - Brskanje in raziskovanje po starih hišah in podstrešjih predmete za stojnico - Učenje plesa » povštrtanc«

6 OPIS TRŽNICE

Na turistični tržnici bomo naš » produkt« predstavili s kratkim skečem oz. s prikazom v koroškem narečju. Scene našega prireditvenega prostora si nismo zamislili v obliki klasične stojnice. Ideje smo črpali iz naše pestre zgodovinske zakladnice materialnih virov. Učenci so z velikim zanimanjem raziskovali podstrešja naših prednikov, ki so nam bili pripravljeni odpreti ta zaprašena vrata svojih hiš. Ob pozabljenih predmetih so nekateri z nami podeliti tudi zanimive prigode in obujali spomine. Predvsem po okoliških kmetijah smo v skrivnih, odročnih ktičkih odkrili nekaj zanimivih predmetov, ki so obležali v nekem prejšnjem času, nekoč pa so prehajali iz roda v rod. Tako smo z odkrivanjem že zaprašenih, pozabljenih in zanimivih predmetov, kovali zamisel, da našo predstavitev prikažemo v čimbolj avtohtonem okolju, prežetim z lokalno tradicijo.

7 ZAKLJUČEK

V turistično nalogo smo vložili veliko našega časa in truda. Usmerjali sta nas mentorici, ki sta razdelili naloge, nam pomagali pri citiranju, pogosto zahtevali izboljšave naših izdelkov in zapisanih besedil, ob koncu pa nalogo tudi pregledali in popravili napake. Med delom smo pridobili ogromno novih znanj, informacij o našem kraju in znamenitostih. Stopili smo v stik s številnimi društvi in posamezniki, od katerih smo izvedeli veliko uporabnih znaj. Veliko smo se pogovarjali in ustvarjali: zloženke, igre, izdelke in logotip. Naučili smo se, kako narediti program za prireditev v kraju, kako se izdelata reklamni video, vabilo na dogodek in program trženja. Ugotovili smo, da je za zanimiv program potrebno veliko znanja, idej in dobre volje številnih sodelujočih. Pozitivno smo bile presenečene nad odzivi lokalnih društev in posameznikov, ki so bili pripravljeni sodelovati pri našem projektu.

Svoj namen smo dosegli, saj smo si želeli, da bi se mladi čimbolj vključevali v kulturno življenje našega kraja, da bi se zavedali pomembnost ohranjanje kulturne dediščine in bili pozitivno naravnani k temu. Narejena je ideja za nov turistični produkt v domačem kraju, ki vključuje sodobne ideje prepletene s tradicijo. Županja je ponudila organizacijsko in finančno pomoč pri izvedbi dogodka in s tem nagradila naš trud.

8 VIRI

- T. Struga, *Pod Obistovimi pečmi*, Založba Drumac, Maribor, 1988
- J. Gradišnik, *Storije izpod Pece*, NUK, Ljubljana, 2010
- D. Kunaver, *Čar Kruha*, NUK, Ljubljana, 2009
- M. Repanšek, *Bajže s Koroške*, Kmečki glas, Ljubljana, 1995
- M. Zorec, *Slovenske šege in navade skozi leto*, MK, Ljubljana, 2021
- M. Makarovič, *Črna in Črnjani*, Ljubljana, 2012
- M. Repanšek, *Večna ura*, Črna na Koroškem, 2004
- Medmrežje: Jajčarija: pridobljeno na spletni strani:
<https://www.koroskenovice.si/zabava/jajcarija-v-javorju-vabljeni-na-snite-in-gavdo-z-labodi/>
(15. 1. 2025)
- K. Oder, *Knjiga Občina Ravne na Koroškem (Karla Oder) in Zavod za varstvo kulturne dediščine*

9 PRILOGE